

Naime, samrtnika bi polagali na zemlju da bi joj vratio snagu dobijenu pri rođenju i lakše izdahnuo. Gatanje oko buduće profesije deteta takođe je slično takvim gatanjima u drugih naroda. Pred dete su se stavljali određeni predmeti (muzički instrument, čekić i sl.) pa koga se predmeta dete prvo prihvati, na njemu će zasnovati i svoju profesiju.

Sklopanje bračne veze se uglavnom zasnivalo na principima endogamije koja nije bila samo rodovska, već i profesionalna. Brakovi između kovača i koritara, na primer, smatrali su se kao brakovi među Neciganima-gadžama. Uz naročite ceremonije, Neciganin je mogao biti adaptiran u ciganski rod. Brakove su sklapali veoma mladi. Kod sedilačkih Cigana bilo je poznato kupovanje žena, kao i brak na probu. Svadbeni je obred obavljao poglavica. On bi mladencima nalio u dlanove vina, podelio bi im so i hleb, pa bi ih polio vodom. So i hleb je u ciganskom jeziku sinonim braka, a u mnogih naroda to je simbol saveza i prijateljstva.

Verovali su u purifikacionu moć vatre u odbrani od negativnih posledica smrti. Haljine mrtvacu i slamu na kojoj je ležao spaljivali su. Vodu kojom su ga kupali prosipali bi na nepristupačna mesta. Vera u zagrobni život ogledala se i u sahranjivanju novca i omiljenih predmeta zajedno sa mrtvacem. Preko mrtvacu nije smela proći mačka ili koja druga životinja da se ne bi povampirio. U znak žalosti udovica je sekla kosu, a ako bi mrtvacu ostale otvorene oči, smatralo se da će umreti još neko.

Religija im je zasnovana na polidemonizmu. Najvažniji su bili demoni prirode: vatre, vode, zemlje, vetra itd. U nekim obredima naglašen je kult zemlje koju slovački Cigani i danas nazivaju svojom majkom (Terra mater u indoevropskih naroda). Autorka citira i neke mitove kosmogonske i teogonske sadržine. Poznata su im bila i dimorfna mitska bića: poluriba — polučovek, čovek sa psećom glavom itd. Verovali su u veštice, u zle oči, u apotropejsku moć konjske lobanje. Poznata im je bila i ustanova ultimogeniture. Tabuisanje imena bilo je opšte rasprostranjeno. Svako od njih imao je po tri imena od kojih je prvo tabuisano, za koje zna samo majka.

Nasuprot ovako razvijenim običajima domaće religije, nepoznati su im običaji koji potiču iz javnih ceremonija za plodnost u zemljoradničkim kulturama. Takve su običaje preuzimali samo u slučaju ako je njihovo izvođenje bilo vezano sa materijalnom korišću i dobijanjem darova.

Na kraju knjige autorka raspravlja o načinu rešenja ciganskog pitanja u uslovima socijalizma i konstatuje da su svi Cigani u Slovačkoj prešli na sedilački način života i uključili se u radni proces.

Ovo je prva studija ovakve vrste u Slovačkoj. Za nas je ona veoma zanimljiva, pošto u Cigana, kao najnovijih Indoevropljana, nalazimo mnoge arhaične pojave koje su daleko svežije od tih pojava u folkloru drugih naroda. Šteta je što autorka nije imala pri ruci i našu literaturu o Ciganima, koja je prilično iscrpna i koja bi bila od koristi i za neka ispitivanja slovačkih Cigana. Knjiga je dobro komponovana, a pisana jasnim, lepim i preciznim načinom izražavanja.

Slobodan Zečević

SEBASTIANO LO NIGRO, TRADIZIONE E INVENZIONE NEL RACCONTO POPOLARE. Istituto di Storia delle Tradizioni Popolari dell' Università di Catania. Olschki, Firenze 1964, 96 str.

Knjiga obuhvaća izbor članaka koji su djelomično već bili publicirani u drugim edicijama, a naslovi su im ovi: Oblici narodne pripovjedačke proze, Tradicija i stil u narodnoj pripovijeci, Novela o »iskušanju spola djevojke koja se prerusila u muškarca«, Novogrčke bajke.

Književne vrste (bajka, novela, basna, legenda itd.), stil i kompozicija, problem su uvijek onoga svjesnoga, humanog, koliko općega, tradicionalnog, toliko i ličnog pripovjedačeva sudioništva u stvaralačkom procesu. Više nego što bi se i vjerovalo, kaže Lo Nigro u predgovoru, narodni pripovjedač javlja se u pripovijeci kao

ličnost, koja posjeduje svoj živi psihološki i umjetnički profil. Književne vrste, stil i kompozicija, ne mogu jedno bez drugoga i jednako su podvrgnuti stalnoj promjeni. Svaki narodni stvaralac stvara svoj osobni izraz.

Autor je svoj stav primijenio ne samo u odnosu prema narodnoj priči i njezinu stvaraocu nego i prema nauci i učenjacima koji je proučavaju. Pošao je od korijena svoga naučnog shvaćanja. Našao ga je još u Achim von Arnimovu odvajanju od mišljenja Jakoba Grimma koji tvrdi da je usmena predaja kontinuirana i nepromjenljiva. Achim von Arnim misli, naime, da je podvrgnuta stalnoj promjeni. Zna se, kaže on, da kći ne pripovijeda na isti način kao njena majka od koje je priču preuzela.

Lo Nigro je na taj način proveo od kraja svoj kritički stav prihvaćajući ili odbijajući stavove preko pedeset učenjaka kojih je radove ispitao. On se nije složio ni s B. Croceom koji tvrdi da pojmovi kojima obilježujemo književne vrste ne govore ništa o vrijednosti djela. Takav Croceov stav isključuje psihološki i historijski momenat iz stvaranja i proučavanja narodne usmene predaje. Narod nije tu ni za to da samo konzervira i čuva priču pojedinca umjetnika, čak je kvari ili možda potpuno zaboravlja, kako to tvrdi Wesselsky. Narodne se priče ne mogu proučavati ni isključivo s funkcionalnoga stajališta. Usmena predaja nije baština primitivne kulture, ona je i djelo pojedinca, darovitoga, kulturnog, odjezični akt spoj subjektivnog i objektivnog, tradicije i invencije, mi bismo rekli, ličnog poznavaoa svoje sredine i svjesnoga svoje odgovornosti u umjetničkom poslu pripovijedanja. (Takva je, npr., i stara sicilijanska narodna pripovjedačica Giorgiona Vadalá, koja sa smiješkom pripovijeda o likovima iz svoje bajke i njihovim međusobnim odnosima. Njezina pripovjedačka praksa potvrđuje Lo Nigrovu teoriju da usmeno narodno stvaralaštvo nema karakter pasivnosti i mehaničnosti.) Umjetnost pripovijedanja, prema autorovu mišljenju, nije fantastična ni mistična, nego je rezultat strpljiva i dugotrajna odgoja ukusa, naravno uz pretpostavku da pripovjedač posjeduje pripovjedački dar.

Lo Nigro se, među ostalim, poziva i na B. Terracinija, prema kojemu je svaki a nastaje u historijskom i psihološkom procesu stvaranja.

Pisac pridaje veliku važnost uvažavanju varijanata jedne priče. Svaki narodni pripovjedač ima i svoj repertoar; otkriti ga, znači pronaći pripovjedačev duh i njegovu predilekciju. Treba, uz to, uzeti u obzir sve varijante jedne priče koje su i te kako važne ako želimo upoznati umjetnički oblik usmene predaje, ako želimo otkriti prostor i vrijeme u kojemu su nastale i u kojemu žive.

Bogatstvo radova koje je autor analizirao, citatâ, kritičkih osvrtâ i zaključaka, donesenih nepretenciozno, kao i ljubav prema stvaraocu i njegovu djelu uzdižu ovaj rad u bolje te vrste.

Lo Nigro je prikazao i razvoj talijanske narodne priče »Prove per scoprire il sesso della fanciulla travestita da uomo«. Išao je tragom njenim i njenih stvaralaca duž talijanskog poluotoka, a i čitavim Sredozemnim bazenom, u sadašnjost i u prošlost, tražeći njen pravi smisao.

Ispitujući djelo R. M. Dawkinsa »Modern Greek Folktales«, Oxford 1953, naišao je na prvazredno sistematsko istraživanje moderne grčke narodne priče na otocima, u kontinentalnoj Grčkoj i u Maloj Aziji. Lo Nigro misli da bi bio važan prilog nauci kad bi se provelo takvo istraživanje podrijetla narodne priče i na Apeninskom poluotoku, koji je važan za otkrivanje širenja kulture u srednjem Mediteranu.

Ferdinand Adelsberger

ALAN DUNDES, THE MORPHOLOGY OF NORTH AMERICAN INDIAN FOLKTALES. FF Communications No 195, Helsinki 1964, 135 str.

Studija Alana Dundesa ima višestruku vrednost. Ona prva sistematski ukazuje na postojanje ustaljene strukturne šeme severnoameričke indijanske pripovetke, sa metodske strane dopunjuje i usavršava morfološki prilaz narativnoj folklornoj građi i daje bogat pregled dosadašnjeg načina proučavanja pripovedaka u Americi. Težište Dundesovih interesovanja jest pojedinačna pripovetka kao celina, a ne niz pripovedaka jednog određenog kulturnog područja.